

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2019

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 3
MEMORANTAMO**

MATSHWAO: 100

Memorantamo ena e na le maqephe a 9.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****Dintlha tsa tataiso tsa meqoqo****1.1 Mehlang ena naha e jele boya.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o lokela ho qoqa ka diketsahalo tse sa lokang/tse mpe tse etsahalang mehlang ena.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a qoqe ka diketsahalo tse itseng tse sa tshwareng setjhaba hantle mehlang ena.
- A ka qoqa ka ketsahalo e ileng ya etsahala ho yena kapa motho e mong feela eo a mo tsebang, ketsahalo eno e be e nnetefatsang kapa e tsamaellanang le sehlooho

[50]**1.2 Diselefounu tse tlang le baithuti sekolong di baka pherekano e kgolo ho baithuti le matitjhere. Dumela kapa o hanane le mohopolo ona.**

Moqoqong ona mohlalobua o lokela ho qoqa ka pherekano e bakwang ke diselefounu ka nako ya dithuto, jareteng ya sekolo le kante ho sekolo. A sekamele lehlakoreng le le leng feela.

Dikahare tse ka lebellwang:**Ba dumellanang le sehlooho:**

- Mohlahlobuwa a ka bua ka lerata le bang ka diphaposing tsa borutelo.
- A ka bua ka difoto tse nkuwang matitjhere ha a ntse a ruta di manehwe maboteng a inthanete ntle le tumellano le motho eo.
- Mohlahlobuwa a buwe ka mehala e kenngwang ka ditsebeng e etsang hore ba se ke ba utlwa ha motho a bua le bona le ho ba lemosa kotsi e ba tobileng.

Ba hanyetsanang le sehlooho.

- Mohlahlobuwa a ka bontsha bohlokwa ba ho tla le selefounu sekolong ka ha ba etsa e meng ya mesebetsi ya sekolo ka yona.
- A bolele ka moo e ba thusang ka teng ha ba hlalhelwa ke mathata ba le sekolong ba nto tsebisa batswadi ba bona.
- Mohlahlobuwa a ka bua ka ho nka difoto tsa diketsahalo tse ntle le tse mpe ho re e be bopaki bo bonahalang ha ho na le mathata sekolong.

[50]**1.3 Thuto ke lefa le sa boleng.**

Moqoqong ona mohlalobuwa o pheta kapa o lokodisa dintlha tse bontshang hore thuto e fela e le lefa le sa boleng, e ka ba ya sekolo kapa ya lapeng.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a bontshe bohlokwa ba ho kena sekolo.
- A fane ka menyetla e fumanehang/e fumanwang ke motho ya keneng sekolo.
- Mohlahlobuwa a qoqe ka thuto ya lapeng eo motho a e fumanang ho baholo ba hae ka kakaretso le bohlokwa ba yona.

[50]

1.4 Botle le bobbe ba mehwanto e etswang ke setjhaba ha se sa kgotsofalla ditshebeletso tsa Mmuso.

Moqoqong ona mohlalobuwa o hlahisa mahlakore a taba ka bobedi, mme o a tshehetsa ka dintlha tse lekalekanang.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a ka hlakisa ka moo mehwanto e etswang ke setjhaba e bakang kgatello ho Mmuso ka teng ho tlisa ditshebeletso setjhabeng.
- A ka boela a qoqa a hlakisa ka moo mehwanto e etswang ke setjhaba e nang le ditlamorao tse mpe ka teng.

[50]

1.5 Lerato le bontshwang ke boMme.

Moqoqong ona mohlalobuwa a ka qoqa ka lerato leo boMme ba le fang kapa ba le bontshang baneng ba bona le ho setjhaba ka kakaretso.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka dintho tse ntle tse etswang ke boMme kgodisong ya bana ba bona le baneng ba setjhaba ka kakaretso.
- A ka qoqa ka mofuthu wa lelapa le nang le Mme.
- Mohlahlobuwa a bontshe ka moo Mme a tsebang ho ha lelapa le tsitsitseng ka lerato leo a nang le lona ho ba mo potileng, esita le ho mang kapa mang.

[50]

1.6 Ho kwetelwa le ho bolawa ha masea le basadi ho iphile matla naheng ya bo rona.

Moqoqong ona mohlalobuwa a ka qoqa ka diketsahalo tsena a bile a hlokomedisa setjhaba ka tsona.

Dikahare tse lebelletsweng:

- Mohlahlobuwa a qoqe ka batswadi ba sa tsotelleng bana ba bona.
- A ka qoqa ka sepheo sa ho kwetelwa ha masea le ho bolawa ha basadi ke baetsi ba ketso tsena.
- Mohlahlobuwa a fane ka tlhahisoleseding ka tshireletso ya ba amehang.

[50]

1.7 Setshwantsho sa 1.7.1 le sa 1.7.2

Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme o iqapela sehlooho ka mohopolo wa sehlooho o qholotswang maikutlong a hae.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo a o fumaneng ka setshwantsho.

[50]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Tshekatsheko ya sehlooho) tlhophiso ya mehopolole dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30 - Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopolo e bontsha boqhetseke, e phephetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	22–24 - Nehelano e ralehileng hantle haholo; - Mehopolo e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolole e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	16–18 - Nehelano ke e kgotsofatsang ditlokoheho. - Mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang. - e hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	10–12 - Nehelano e momahane mona le mane. - Mehopolo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang. - Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi.	4–6 - Nehelano e tswile lekoteng ho hang. - Mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng. - Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa. - Ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
	Boemo bo tlase	25–27 - Nehelano e tswileng matsoho le ha e haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehlang - Mehopolo ke e sutsitseng mme e bontsha. boqhetseke. - E hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	19–21 - Nehelano e radiilweng hantle. - Mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang. - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	13–15 - Nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane. - Mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tlhophiso le momahano e itseng ho kenyeleditswe le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - Nehelano boholo e tswile lekoteng - Mehopolo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa. - Nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano.	0–3 - Boiteko ha bo yo ba ho arabala sehlooho. - Mehopolo e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala. - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhotlontswa ke tse lokelang sepheo/ tshusumetso le maemo, kgetho ya mantswa, tshbediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 - Sehalo, rejisetara, setaele le, tlhotlontswa di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshbediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsothang. - o sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang. - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - o radiilwe ka bokgoni bo tsothang.	11–12 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo. - tshbediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng ka nako tsohle. - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshbediso ya puo le mopeleto. - o radiilwe hantle ka tshwanelo.	8–9 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo. - tshbediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitswe ka tshwanelo. - O radiilwe ka tsela e mahareng feela.	5–6 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitswe feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlalishang ke tema ke tse sa okelang; - ho sebedisitswe tlhotlontswa ya motheo feela.	0–3 - Puo e sebedisitsweng ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshbediso ya tlhotlontswa e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
	Boemo bo tlase	13 - Tshbediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema - e batla e hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - e radiilwe ka bokgoni bo tsothang	10 - Tshbediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo. - sehalo ke se matla mme se loketseng. - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto. - e radiilwe hantle.	7 - Tshbediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane. - kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang.	4 - Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitswe ka tsela e haellang - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako - tlhotlontswa e haella haholo feela.	
SEBOPEHO		5	4	3	2	0–1
Makgetha a tema: Popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5		- Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang - katoloso ya dintlha ke e ikgethang - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	- Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho. - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni. - dipolelo le diratswana di loketse nehelano. mme di papafanngwa ka tshwanelo.	- Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng. - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng. - moqoqo o ntse o hlalisha moelelo.	- Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang. - dipolelo le diratswana di na le diphoso. - Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	- Dintlha tsa bohlokwa di a haella. - dipolelo le diratswana tse hlalishitsweng ke tse fosahetseng. - moqoqo ha o na moelelo o lebelletswe.
MATSHWAO		40–50	30–39	20–29	10–19	0–9

KAROLO YA A: MOQOQO**MATSHWAO A SEBEDISWANG HO BONTSHA DIPHOSO HA HO TSHWAUWA MOQOQO****SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:****SEKALA SA HO TSHWAYA MOQOQO****MATSHWAO: [50]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo/dikgutsufatso
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	5	Seb =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong ya A.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tse na tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kgatong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kgatong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka hodima lentswe/polelo ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswa a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswa letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswa a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha/ho arola diratswana

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO

POTSO YA 2

2.1 LENGOLO LA SEMMUSO

- Aterese ya mongodi e tloha bohareng e ya letsohong le tona, ho tlole mola ho ngolwe mohla;
- Lebitso le fane ya mongodi di hlahelle ka hodima aterese ya mongodi;
- Aterese ya moamohedi e qale ka boemo ba ya ngollwang jk Mookamedi, mme yona e ka lehlakoreng le letshehadi;
- Tumediso ke ya semmuso, e ngolwa e le, Monghadi/ Mofumahadi/ Mofumahatsana;
- Sehlooho sa ditaba se ngolwe ka mongolo o moholo kapa se sehellwe;
- Ditaba di tobe ntlha ya ho kopela bana ba moahisane thuso ya ho fumana mangolo a tswalo le dithuso tse ding;
- Qetello ke ya semmuso, e nang le lebitso le fane di latelwe ke sikinetjhara/motekeno.

[25]

2.2 PUO

Ke tema e reretsweng ho mamelwa mohla monene ke letshwele la batho. E ka nna ya ba le metlae kapa qotso e tla hokahana le puo. Mohlahlobuwa a hlophise le ho latellisa dintlha ka boqhetseke hore puo e phalle.

Dikahare tse lebelletsweng:

- Sebui se itsebise, se lebohe le ho fumantshwa monyetla.
- Ho utlwahale sepheo sa ho fana ka puo.
- Tlhokomediso ka kotsi ya ho fana ka mabitso a nnete inthaneteng.

[25]

2.3 LENGOLO LA SETSWALLE

- Aterese e nngwe, ke ya mongodi, mme e ngolwa ho tloha hodimo bohareng ba leqephe ho ya letsohong le letona.
- E ngolwe ka mokgwa wa boloko, mme e qetelle ka letsatsi/mohla, ho tlole mola pele ho letsatsi.
- Ho tlole mola e be ho ngolwa tumediso ka lehlakoreng le letshehadi.
- Tumediso e be ya setswalle ho nto tlolewa mola.
- Seratswana sa selelekela se ba se kgutshwane, mme se omele ditaba feela.
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae, mme ke mona moo mongodi a nontshang ditaba tsa hae teng.
- Qetelo ke e kgutshwane e phethelang ditaba. Ha ho hlokehe fane.

Dikahare tse lebelletsweng:

- Mohlahlobuwa a kope malome ho tla dula le yena a be a fane ka mabaka a kopo eo ya hae.
- Rejistara e be ya ho etsa kopo.

[25]

2.4 LENGOLO LA KOPO YA MOSEBETSI LE TOKOMANE YA BOITSEBISO(CV)

- Lengolo la kopo ya mosebetsi le lokela ho tsamaya le tokomane ya boitsebiso(CV).
- Lengolo ke la semmuso le nang le aterese tse pedi. Ka mora aterese ya mongodi, ho tlotha mola pele ho ngolwa mohla, aterese ya mongollwa e leng Motsamaisi wa Lefapha, e ngolwa ka letsohong le letshehadi.
- Tumedisano ke ya semmuso jk Monghadi/ Mofumahadi/Mofumahatsana.
- Ho ngolwe sehloho sa ditaba, mme qetellong e be ya semmuso, e qetelle ka lebitso, fane le motekeno/ sekinetjhara.
- Tokomane ya boitsebiso e tshwanela ho hlahisa dintlha tsa boitsebiso tse felletseng, tse kang:
 - tlhahisoleseding ka mongodi jk mabitso, tlhaho, dinomoro tsa kgokahano, mangolo a thuto le boiphihlelo.
 - Makgabane a mang a amanang le ditlhoko tsa mosebetsi.
 - Boithabiso, dithahasello le dipaki.

[25]

2.5 TEKOLOKAKARETSE YA BUKA

- Ena ke tema e kang kgutsufatso, mme e hlahisa maikutlo a akaretsang a motho ka seo a se badileng kapa a se lekotseng.
- E hlahisa ntlhakemo ya mongodi, tse ntle kapa tse mpe.
- E sebedisa puo e utullang maikutlo ka tshwanelo.
- Qetellong ho hlahiswa maikutlo a ahlolang.

Dikahare tse lebelletsweng:

- Mohlahlobuwa a ka ngola ka se mo hohetseng ho bala buka eo.
- A ka qoqa ka bapphetwa le tikoloho mmoho le boitshetleho le seo a ithutileng sona bukeng eo.

[25]

2.6 PUISANO

- Puisano ke tema e ngolwang ho hlahisa puisano e teng pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta.
- Lebitso la sebui le ngolwa ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi (jk Thabiso:).
- Puisano e itshetlehe hodima dintlha tsa mmapa wa monahano.

Dikahare

- Mohlahlobuwa a ka kgothalletsa batswadi ho nka boikarabelo thutong ya bana ba bona jk. ho buisana le bana ka thuto ya bona, ho ya dikopanong tsa sekolo jj.
- A boele a fane ka ditshepiso tse tla etswa ke motswadi ho mosuwehlooho ho etsa bonnete ba ho re ngwana o tla sekolong ka mehla.

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 50

MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 100

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO Tshekatsheko ya sehlooho le mehopollo Tlhophiso ya mehopollo Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo MATSHWAO A 15	13–15 - Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopollo e matla e butswitseng. - Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho. - Sebopeliso ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	10–12 - Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho. - Sebopeliso ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	7–9 - Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e a tsepame sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng. - Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelehang. - Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho. - Ka kakaretso sebopeliso ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng.	4–6 - Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema. - Nehelano e na le tsepame e itseng feela sehloohong empa e a kgera. - Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng. - Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse itseng feela. - Sebopeliso se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo.	0–3 - Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo - Mehopollo le dikahare ha di na momahano. - Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho. - Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeliso se nepahetseng.
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 10	9–10 - Sehalo, rejistarara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Tshebediso ya puo e nepahetseng e bile e bopehile hantle. - Nehelano ha e na diphoso.	7–8 - Sehalo, rejistarara setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle. - Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo - Nehelano boholo ha e na diphoso.	5–6 - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo. - Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng. - Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.	3–4 - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle. - Tshebediso ya puo e fosahetseng e bile e tletse diphoso tse ngata. - Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe. - Moelelo o nyotobetse.	0–2 - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e tletse diphoso e dubakane. - Tlotlontswe ha e dumellane le maemo. - Moelelo o nyotobetse haholo.
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

**KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA DITEMA TSA KGOKAHANO
 MATSHWAO: [25]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo ke Sebopeho Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	DMS =
	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswa a arotsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (Orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswa a mang.
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.